МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Татарстан

Нурлатский муниципальный район

МБОУ «Бурметьевская СОШ»

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
Руководитель ШМО Наумова М.А. Протокол №1 от 28.08.2023	Заместитель директора по УР Ахметвалиева И.Н. «29» августа 2023 г.	Директор МБОУ «Бурметьевская СОШ» Абдрахманова Г.Х. Приказ №164 от «01» сентября 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

(ID 2653654897)

учебного курса «Татар халкының мәдәни мирасы»

для учащихся 11 класса

с.Бурметьево, 2023

Аңлатма язуы

Курсның максатлары:
Шәхеснең интеллектуаль даирәсе: укучыларда татар милли мәдәнияте турында кузаллау булдыру, аларга әлеге мәдәниятнең төп үзенчәклекләрен үзләштерүдә ярдәм итү; татар мәдәниятен үзлекләреннән аңлата белү сәләтләрен үстерү.
Шәхеснең эмоциональ даирәсе: укучыларны милли мәдәниятнең күплеллеген кабул итәргә әзерләү; дөньяга дөрес мәдәни караш формалаштыру; мәдәниятне үзләштерү өчен эчке рухи ихтыяҗны үстерү; укучыларда үзләренең өйрәнгәннәре белән табигый канәгатьләнү шатлыгы булдыру.
Шәхеснең гамәли юнәлгәнлеге даирәсе: укучыларны злеге тармак буенча алган белемнәрен тырмышта куллана белергә, милли мәдәниятнең матурлыгын тоя белергә өйрәтү.

Курсның бурычлары:
Укучыларны татар милли мәдәниятенең төп чоралары һәм ул чораларның төп узенчәлекләре белән таныштыру, алдарак алган белемнәрен тирәнәйтү.
Татар халыкның мәдәни тарихы турында кузаллау бирү.
Укучыларны татар мәдәнияте турында язылган аеруча мөһим саналган чыганаклар белән таныштыру.
Мәгълүм булганча, күп кенә тарих дәреслекләрендә җәмгытьнең икътисады, социаль һәм сзяси даирәләрен яктыртуга күбрәк урын бирелә. Ә менә рухи сфера, укучыларның шәхес буларак үсешендә мөһим урын алып торса да, беркадәр читтәрәк калган кебек була. Бигрәк тә тарих предметын укытуның 2 концентрында. Шунлыктан үз халыкларының мәдәниятләренен тирәнтенрәк өйррәнергә теләүчеләргә өстәмә белем бирү ихтыяҗы туа.
Курсның эчтәлеге дә балаларның кызыксынуларын һәм сәләтләрен күз алдында тотып, төрлечә үзгәртелергә мөмкин. Программаны теләсә кайсы тема буенча, укучыларның танып-белү сәләтләрен арттырырлык итеп, билгеле бер модульләргә җәелдерергә мөмкин.
Курста предметара бәйләнешләргә урын бирелә. Халкыбыз мәдәниятнең аерым аспектлары турында мәгълүмат бирү белән бергә, аның эчтәлегенә аерым тарихи һәм әдәби җәүһәрләргә мөстәкыйль анализ ясау кунекмәләрен булдыру да керә. Мәдәниятебезгә кагылышлы җирле материаллар куллану укучыларның фикерләү офыкларын киңәйтергә туган төбәк тарихы белән кызыксынуларын арттырырга мөмкинлек бирә.
Халкыбыз хәтерендә сакланып калган олпат мәдәни эшлеклеләрнең шәхесләрен өйрәнүгә аерым игътибар бирелә.
Курс үстерешле укытуга юнәлдерелеп, иң әүвәл югары сыйныф укучыларының кызык сынуларын, аналитик һәм синтетик сәләтләрен мактау һәм канәгатьләндерүгә нигезләнә.

Әлеге курсны өйрәнүдәге эш барышында укучылар түбәндәге белем һәм күнекмәләргә ия була алалар:
Мәдәниятнең төрле аспектлары буенча кокрет тарихи белешмәләр алуга;
Кешелекнең мәдәни тәҗрибәсен аңлауга юнәлдерелгән белемнәргә;
Мәдәният өлкәсендәге бөек шәхесләр турында тарихи-биографик мәгълүматларга;
Фәнни-популяр һәм белешмә әдәбият белән эшләү күнекмәләренә (аннотация ясау, тематик картотекалар, схемалар, таблицалар төзү, билгеле бер проблема буенча рефератлар язу һ.б);
Анализ, гомумиләштерү, эзләнүгә кагылышлы башланыч тикшеенү элементларын гамәли куллана алуга.

Дәресләрне оештыру формалары һәм укучыларның белемнәрен тикшерү.
Беренче дәрес укытучының теманы колачлаган кереш лекциясе белән башланып китә һәм аның җитәкчелегендәге практикумнар формасанда дәвам итә. Темаларны өйрәнү барышында катлаулылык дәрәҗәсе буенча дифференцацияләштерелгән сораулар һәм биремнәр бирелә. Дәрестән дәрескә сораулар катлауландырылып репродуктив характердан эзләнү биремнәренә әверелә бара.
Укучыларның белем алу нәтиҗәләрен тикшерү түбәндәге формаларда алып барыла:
1.Агымдагы тикшерү (тема, проблема буенча әңгәмә, белешмәләренә рецензияләү һ.б)
2.Укучыларның аерым мәдәни истәлекләргә тарихи күзлектән чыгып бәя бирүләре (практикум)

3. Шәхси ирешүләрне презентацияләү рәвешендәге гомумиләштерелгән тикшерү (белешмәләр, рефератлар, докладларны бәяләү)
Әлеге курс укучыларның үз инициативаларыннан чыгып сайланылганга, аларның теләкләреннән чыгып, портфолио – бәя булдыру максатка ярышлы.
Портфолиода укучыларның билгле бер критерийлар буенча бәяләнүче барлык хезмәтләре (иншалар, макетлар, фотолар, компьютер, видеоматериаллар, энциклопедик белешмәләр, рефератлар, эсселар, проектлар, мәдәни истәлекләр каталогы) саклана. Портфеленә укучы үзе иң яхшы дип исәпләгән эш үрнәкләрен сала.
Йомгаклау дәресендә контроль тест үткәрелүнә мөмкин.

Тематик планлаштыру

№	Бүлек исеме	Сәгать саны
1	Кереш	1
2	Гомумтөрки чорында мәдәни үсеш	4
3	Болгар дәүләте чорында мәдәни үсеш (X – XVIII)	5
4	Алтын Урда чоры мәдәнияте ((X – XVIII)	6
5	Казан ханлыгы мәдәнияте. (XV – XVI)	6
6	XVI – XVIII йөзләрдә мәдәният	5
7	X1X гасыр мәдәнияте	4
8	XX гасыр мәдәнияте	2
9	Йомгаклау	1
	Барлыгы:	34

Календарь-тематик планлаштыру

№	Курсның темасы	Сәг.сан	Үткәрү вакыты	
			Календарь	Фактик
1	Кереш Курсның максатлары һәм бурычлары. Кешелек тарихында мәдәниятнең тоткан урыны. Өйрәнeләсе чорга гомуми күзәтү ясау.			
	Гомумтөрки чорында мәдәни үсеш			
2	Гомумтөрки мәдәниятенең чыганаклары			
3	Фольклор һәм язма әдәбият			
4	Ташка язу сәнгате (эпиграфик истәлекләр)			
5	Коръән-символик мәгънәле ядкәр			
	Болгар дәүләте чорында мәдәни үсеш (X – XVIII)			
6	Болгар мәдәниятенең чыганаклары			
7	Мәгариф үсеше			
8	Матур әдәбият (ренесанс башы) һәм халык авыз иҗаты			
9	Әдәби багланышлар			
10	Декоратив-гамәли сәнгать			
	Алтын Урда чоры мәдәнияте ((X – XVIII)			
11	Дини ышанулар һәм мифлар			
12	Монументаль архитектура үсеше			
13	Эпиграфик истәлекләр			
14	Декоратив-гамәли сәнгать			
15	Классик шигърият әһелләре			
16	Конспект язарга,сөйләргә			
	= Казан ханлыгы мәдәнияте. (XV – XVI)			
17=	Борынгы традицияләрнең дәвам итүе			
18	Урта гасырның аерым ядкәрләре			
19	Эпиграфик истәлекләр (			
20	Казан шәһәрендәге монументаль тарихи истәлекләр			
21	Казан ханлыгы чоры декоратив-гамәли сәнгате			
22	Әдәби багланыш Мөст эш			
	XVI – XVIII йөзләрдә мәдәният			
23	Тарихи мәдәни күзәтү			
24	Мәдәният үсешенең каршылыклары			
25	Коллиграфия сәнгате			
26	Монументаль архитектура (Казан мәчетләре)			
27	Татар язма чыганаклары Мөст эш			
	X1X гасыр мәдәнияте			
28	Мәгариф һәм фән			
29	Халык музыка иҗаты			
30	Архитектура			

31	Әдәби истәлекләр			
XX гасыр мәдәнияте				
32	Тарихи мәдәни күзәтү			
33	XX гасырда сынлы сәнгать. Татар профессиональ музыкасы үсешенең төп этаплары			
34	Йомгаклау			

Әдәбият исемлеге:

Бәйрәмова Ф.Ә. Сәнгать дөньясына сәяхәт. Казан 1989.
Бретанский Л.С. Художественное наследие Переднего востока. Москва 1988.
Валеев Ф.Х. Древнее и средневековое искусство Среднего Поволжья. Йшкар-Ола 1975.
Ф. Гарипова. Шәһәрләр һәм калалар. Казан.
Государственный музей ТАССР Казанҗ 1980.
Зеленодольский регион: проблемы истории и культуры. Казань-Зеленодольск 2003.
Казаков Е.П., Старостин П.Н., Халиков А.Х. Археологические памятники Татарской АССР. Казань 1987.
Казан турында легендалар. Казан 2003.
Казань в художественной литературе. Казань 1977.
Бретанский Л.С. . Художественное наследие Переднего востока эпохи феодализма Москва 1988.
Мөхәммәдиев Э.Г. Болгар – татар тәңкәләре казан 1984.
А.П.Смирнов, Г.А.Федоров-Давыдов. Города Поволжья в средние века, Москва 1974М.А. Усманов Татарские литературные источники XVI – XVIII